

Наш земляк (і постійний автор журналу) запорізький мандрівник і письменник Володимир Супруненко повернувся з чергової експедиції. Цього разу його шлях пролягав Єнісеєм, яким він самотужки спустився на гумовому човні від Красноярська до Ігарки. А це майже дві тисячі кілометрів від південних сибірських широт до заполярної тундри.

Єнісейський вектор

Володимир СУПРУНЕНКО

Прадавні мудреці стверджували, що є три речі, здатні продовжити людське життя, якщо просто споглядати на них. Це трава, що росте, вогонь, що палає, і вода, що біжить. З високих мостів і крутих берегів я люблю спостерігати за стрімкими річковими

потоками. Як хотілося б так течією життя! Але, але... І якось подумалося: якщо не можна по життю, то чому б не спробувати течією ріки і покликори вітру? І (хоч на деякий час) спробувати підкорити їм життя.

Мій човен – мій дім

...Світло, просторо, вільно навколо. Тихо, зовсім нечутно рухається Єнісей. Але сила відчувається. Зі зловісним і небезпечним шумом біля бакенів б'ються хвилі, що проносяться повз. За бортом на бистрині раптом чується оглушливий сплеск, схожий на вибух. Вода скипає, клекоче, вкривається вирвами, ніби внизу скаженіє величезна рибина. Я миттєво розвертаю мій гумовий кораблик, трохи з'їжджаю з жорсткого сидіння і тичками весел від себе веду човен з бистрини ближче до берега. В цьому перевага мого маневреного судна: «плавитися» (так тут кажуть про сплав) в ньому майже з однаковим ефектом можна в будь-якому положенні – сидячи, на колінах, напівлежачи. Я частіше і охочіше штовхаю веслами човен кормою уперед, обличчям за ходом руху: хоч і трохи повільніше, ніж під час звичайного веслування, та зате вірніший і надійніший курс, постійний огляд водного простору, який треба здолати, нові береги. А пройдений шлях – це вже було, це прожите життя, це вже клопіт пам'яті, який вистачить ще роботи.

Початок моєї подорожі – це, насамперед, вибір і облаштування транспортного засобу, який мав стати моїм домом на воді.

Широкий і привільний Єнісей. На його водних шляхах вистачить місця і для багатопверхових білих теплоходів, і для барж-самоходок, і поромів, і «плотоматок» (буксирів з плотами), і прудких моторок, і дощатих гостроносих «ілімок», і видовбаних з осикових стовбурів одностовбурових, і маленьких бляшаних чи нашвидкуруч зроблених із дощок коритоподібних «обласків». Знайшлося місце і для мого триметрового гумового човна. Аби вважати його хоч маленьким, та корабликом, я вирішив установити на носі щоглу. Внизу – фанера з гніздом (здається, моряки називають його «степсом»), на рівні бортов – ще один фанерний майданчик, плюс три розтяжки. З їх допомогою щогла додатково кріпиться до бортових напайок (до них прив'язана і верхня фанера), через які проходять леєри. На щоглі – російсько-українські запорізькі прапорці. Жваво відповідаючи на поклик місцевих вітрів, весело тріпочуть, ніби збільшуючи висоту суденця, його мореплавний ранг і одночасно перетворюючи нудне плавання на цікаву гру. Під час дощу на тягу, що поєднує щоглу з кормою, я швидко кидаю поліетиленову плівку, якою під час сплаву прикриваю речі, інколи використовую замість паруса.

У давнину кети – російські «індіанці» Приєнісейського північного краю – кочуючи Єнісеєм і його притоками, жили у критих берестом човнах-«ілімках». Швидко пролетіли перші дні сплаву, і я пристосувався до кочового водного побуту, обжив надувне суденце, що стало моїм домом. У ньому особливо не розійдешся. Спальня, вітальня, кухня – усе на півтора квадратних метрах. Та я не скажусь на долю. Можна випростати ноги, навіть розслабитися і подрімати, можна навіть з допомогою сухого спирту і бляшанки з-під фарби, в яку вставляється кружка, приготувати чай. Цього досить, щоб уникнути солодкого полону берегів і крок за кроком (точніше, гребок за гробком) просуватися до цілі.

«Я став кочівником, щоб із трепетом торкатися до всього, що кочує», – писав Андре Жид. Був я пішим кочівником, потім велосипедним, тепер ось відлічую дні водної кочівлі. До чого, з якими думками і поривами я «доторкнуся», рухаючись услід за водою, яка вічно кочує?

До і після порога...

— Іди лівим берегом — тільки по буях. Праворуч побачиш «взмирі», це — буруни над камінням, — туди не птикайся, ліворуч теж не здавай — там течія притискна, а то може закрити і донизу потягнути. Тримайся судового ходу — твоя гума не пароплав, пострибаєш на хвилях, як м'ячик, і мигцем проскочиш до Острівця. Там уже спокійніше...

Так напучував мене перед проходженням Казачинського порога механік блокпоста «Поріг» Юрій Пантюхів. Я слухав його поради й настанови, повторюючи їх про себе, як школяр азбучні істини, і водночас старанно запаковував речі, перевіряючи вузли, тугіше затягував рятувальний жилет. Попереду — перший річковий екзамен.

Єнісей для мене, як книга незнайомою мовою, яку треба було вивчити. Стрімкі струменеві потоки, що збивають з ніг, затягують, і зворотні течії, вири не такі вже й небезпечні для мого суденця, що маневрує — тільки працювати веслами. Інша справа — скелі, переكاتи, пороги, гальвовані кам'яниста мілина. Камінь Розбійник, Ножові камені, Проклята коса, Гидотна протока — я намагався якнайшвидше проминути ці небезпечні місця. В лоції про них не згадувалося, та недаремно хтось колись їх так назвав.

У кількох місцях Єнісей перерізають гірські кряжі. Часто вони утворюють красиві бескиди, які виступають у річку, їх називають тут «биками». Пригадується мені, наприклад, освітлений сонцем високий, з характерним вигином Качиний Стоп, про який у подарованій мені єнісейськими річниками лоція написано: «Клиноподібний, позбавлений рослинності стрімчак, що нагадує спину двогорбого верблюда, який добре видно при слідуванні в обох напрямках». Я не ризикнув наблизитися до нього — надто голосно кипіла вода під скелею і хаотично, підозріло високо підстрибували хвилі. Поміж брудними пінними шапками я випливав до судового ходу. Один сплавник розповідав мені, як стрімка течія буквально «приклеїла» його човен до скелі, і йому довелося кинути його та кілька днів діставатися до зимування сушею. Небезпечні й «кармакули» — ледь прикриті водою камені, що висихають. До речі, східний вітер, який дме з правого підвищеного берега, на Єнісеї називають «каменник».

Характерною особливістю нижнього Єнісею є лівобережні піщані пустища і правобережні кам'янисті миси «корги», схожі то на завмерлих крокодилів, то на шук чи осетрів, що пливають в єнісейські плеса. Нерідко при північному вітрі, який жене Єнісеєм небезпечні хвилі з «біляками» (білими баранцями) я подовжував свій шлях, огинаючи берег під захистом цих кам'янистих мисків. Бувало й волоком доводилося тягнути човен. В давнину це, до речі, був найбільш поширений спосіб транспорту-

вання суден. Займалися цим артілі єнісейських бурлаків — «лямників». На деяких особливо бурхливих притоках (зокрема на Нижній Тунгусці) «лямників», котрі невчасно ослаблювали мотузку, бувало, стягувало з каменів і відносило шаленим потоком. За «коргами» і гальковими косами нерідко зустрічаються «кур'ї» — довгі, порівняно вузькі заводи. Тут, у тихій воді — найкращі «улови» — місця, де легко можна упіймати на блешню п'ятикілограмову щуку чи виловити здоровезного окуня.

...Потоки, перехльостуючись, з усіх боків кидалися на мій човен, ніби бавлячись, крутили та підкидали його. Вода з грізним ревінням клекотіла в небезпечній близькості від краю бортів, заглушаючи крики чайок, які носилися над пінними хвилями, бризки вкривали одяг, обличчя. Кілька років тому (мене про це попереджали) на зливах Казачинського порогу перекинулася байдарка одного іноземця, котрого дивом врятували рибалки, які були поблизу. Та не про нього думалося на бурхливих водах, а про ті сотні мандрівників-земляків, котрі до мене на плотах, каяках, човнах-однодеревках, барках проходили поріг. Якимось чином хотіли навіть підірвати, та не наслідки. Невідомо, як повів би себе в такому разі Єнісей, куди і з якою силою спрямував би свою водну лють. В якусь мить я відчув, що, працюючи то правим, то лівим веслом, міцно тримаю човен на курсі і мені ніщо не загрожує. Можна навіть озирнутися на кольорові буї, розкидані на вузькому судовому ході, що стрімко віддаляються, і знайомі горбисті береги, та, підвівшись, побачити береги, що наближались. Я ще мав їх відкрити. Після Казачинського порога, найнебезпечнішої і складної скелястої ділянки на Єнісеї, я зрозумів, що мені це вдасться...

2014 рік

Ніяк. Адже сімейного життя в його класичному розумінні в мене немає. Зате є близькі люди: батьки, син, дочка. Проте специфіка роботи потребує занурення в себе, відмежування від усіх — заради того, аби потім повернутися до них із певними результатами. І тоді вже відчуття єднання з людьми набагато яскравіше, ніж до того. Узагалі, дуже важливо, щоб рідні тебе розуміли, щоб той, хто поруч, був готовий так само, як ти, провести час біля ватри, а не лише в комфортному готелі.

Володимир СУПРУНЕНКО,
андрівник, автор журналу «Віче».

